

MUSTAQIL DAVLATLAR HAMDO‘STLIGI DAVLATLARI VA O‘ZBEKISTON O‘RTASIDAGI ALOQALARNING RIVOJLANISH MUAMMOLARI

Abdusalamov Mo‘min Murtazo o‘g‘li
Oriental universiteti,
Tarix fakulteti 3-bosqich talabasi

Annotatsiya

Ushbu maqola hozirgi kundagi regional masalaga aylanib borayotgan Mustaqil davlatlar hamdo‘stligi doirasidagi muammolarga bir nechta faktorlar orqali yechim topishga harakat qiladi. MDH davlatlaridagi muammoli vaziyatlar, geosiyosiy keskinliklar va bir nechta umumiy masalalar prezidentimizning mintaqaviy sammitlarda so‘zlagan nutqlari orqali qamrab olinadi. Davlatlardagi iqtisodiy, madaniy va siyosiy hamkorliklarni yanada oshirish hamda o‘zaro aloqlarni rivojlantirish masalalari ko‘rib chiqiladi.

Tayanch so‘zlar: turizm, ekologiya, sport, yoshlar siyosati, madaniy shaharlar, logistika sohasi, iqtisodiy hamkorliklar, import va eksport masalalari.

Annotation

This article highlights the problems and solutions within the framework of the Commonwealth of Independent States, which is becoming a strategic issue today, through several factors. The situation in the above countries covers geopolitical tensions and several common needs with presidential speeches at regional summits. The issues of increasing economic, cultural and political cooperation between the countries and developing mutual relations will be considered.

Key words: tourism, ecology, sports, youth policy, cultural cities, logistics sector, economic cooperation, import and export issues.

So‘ngi yillarda Mustaqil Davlatlar Hamdo‘stligi doirasida amalga oshirilgan strategik loyihalar o‘z ijobiy natijasini ko‘rsatmoqda. Hamkorlikda amalga oshirilayotgan ishlar orqasidan qo‘shni davlatlarga borib kelish tizimi osonlashtirildi. Misol uchun, Qozog‘iston, Qirg‘iziston Respublikalari bilan bardavom aloqalar o‘rnatilmoqda. Xalqlarimiz o‘rtasidagi ma‘daniy aloqalarni va boshqa sohalardagi ikkitomonlama manfaatli munosabatlarni yanada

rivojlantirishga chorlaydigan shartnomalar tuzishda davom etmoqdamiz. Ushbu shartnomalar natijasi yaqqol ko‘zga tashlanmoqda.

Ta’kidlash joizki, Nyu-Yorkda o‘tkazilgan BMTning 78-sessiyasida Prezidentimiz shunday ta’kidlaydilar: “Ishonch bilan aytish mumkinki, bizning xalqlarimizni mintaqaviy o‘ziga xoslikni anglash tuyg‘usi birlashtirmoqda va bu tuyg‘u tobora kuchayib bormoqda. Bizning nafaqat tariximiz, balki kelajagimiz, hayotiy muhim manfaatlarimiz ham umumiy va mushtarakdir. Mintaqaviy hamkorligimizni kengaytirishdan boshqa yo‘limiz yo‘q va bo‘lishi ham mumkin emas!”¹ MDH doirasida iqtisodiy, ma’daniy va siyosiy munosabatlarni global ehtiyojlar sifatida barqaror faoliyat yuritishi uchun ko‘plab harakatlar amalga oshirilayotganligini yuqoridagi ta’kidlanganlar asosida anglashimiz mumkin.

MDH tashkilotlari jahon davlatlari nigohida (Xalqaro tajriba)

Xalqaro nigohda Mustaqil Davlatlar Hamdo‘stligi (MDH) bir necha faoliyat turlari bilan shug‘ullanishi ta’kidlanadi. Jumladan:

- iqtisodiy hamkorlik: a‘zo davlatlar o‘rtasidagi iqtisodiy hamkorlikni, xususan, savdo shartnomalari va qo‘shma korxonalarini rivojlantirishga yordam beradi.
- siyosiy muloqot: mintaqaviy va xalqaro muammolar bo‘yicha siyosiy munozaralar va maslahatlarga yordam beradi.
- madaniy almashinuv: a‘zo mamlakatlar o‘rtasidagi aloqalarni mustahkamlash uchun madaniy va ma’rifiy almashinuvlarni rag‘batlantiradi.
- xavfsizlik sohasida hamkorlik: xavfsizlik masalalari, jumladan, terrorizmga qarshi kurash va chegara nazorati bo‘yicha sa’y-harakatlarni muvofiqlashtiradi.
- gumanitar yordam: tabiiy hamda sun‘iy ofatlar va favqulodda vaziyatlarda yordam ko‘rsatadi.
- yuridik asoslar: a‘zo davlatlarning o‘zaro munosabatlarini tartibga solish uchun huquqiy kelishuvlar va asoslarni ishlab chiqadi.
- tadqiqot va axborot almashish: a‘zo davlatlar o‘rtasida tadqiqot, ma’lumot almashishni rag‘batlantiradi.
- sport ko‘rgazmalari: sport musobaqalarini tashkil qiladi va o‘tkazadi, sport faoliyati orqali birlik tuyg‘usini rivojlantiradi.

¹ 10-sinf Jaxon tarixi

- diplomatik aloqalar: a'zo davlatlar va xalqaro hamjamiyat o'rtasida diplomatik munosabatlar va hamkorlikni osonlashtiradi.

- mojarolarni hal qilish: mintaqaviy mojarolar va nizolarni muloqot va muzokaralar orqali ya'ni tinchlik asosida muammolarni hal qilish uchun platforma taklif qiladi.

Ushbu tuzilmadagi bo'shliqlarni tasvirlash uchun xalqaro tajriba quyidagi qatlamda qurilgan. MDHning huquqiy maqomini baholash va MDH xalqaro huquqda qay darajada mustahkam asosga ega bo'lganligini aniqlash va nihoyat yangi mintaqaviy tashkilotni shakllantirishda yo'l qo'yilgan institutsional xatolardan saboq olish. Buni tasvirlash juda muhim, chunki ushbu integratsiya modelining muvaffaqiyatsizligi submintaqaviy integratsiya modellarida shunga o'xshash xatolarning takrorlanishiga to'sqinlik qilishi mumkin.

Shu masalalarni inobatga olgan holda, SSSR parchalangandan so'ng Mustaqil Davlatlar Hamdo'stligini tashkil etishga ehtiyoj sezildi. Shu paytda, bir-birini iqtisodiy bozorini to'ldirib borish, o'zaro taqchilliklarni bartaraf etish hamda aholiga sifatli tovarlarni yetkazish kabi bir qancha muammolarga yechim berish sababli MDH tashkil etildi. MDH tashkiloti 1991-yil 8-dekabrda Minskda Belarus, Rossiya, Ukraina tomonidan tuzilgan. Bu bitimda ko'rishimiz mumkin, SSSR chuqur tanazzulga uchrab bo'lgani va parchalanib ketgani qayd qilindi. Ayni vaqtda esa, MDH davlatlari ushbu tanazzuldan so'ng xatolarni hisobga olib, bundan bardavom taraqqiyot yo'lini hamda porloq istiqbolni bunyod etishmoqda.²

Research Science and Innovation House

---

² Lapasof 1-kitob

MDH davlatlari hamda O‘zbekistonning rivojlanish yo‘lidagi muammolar

Hozirgi kunga kelib, Mustaqil Davlatlar Hamdo‘stligida bir qator rivojlanish bosqichlarini guvohi bo‘lmoqdamiz. Lekin shularga qaramasdan bir nechta muammolar ko‘zga tashlanmoqda. Jumladan:

1-muammo: turizm sohasida vujudga kelayotgan muammolar qatoriga nafaqat Osiyo, balki butun jahon miqyosidagi ekologik muammolar;

2-muammo: turizm rivojlanayotgan davlatlardagi turizmga bog‘liq bo‘lmagan, lekin, ushbu sohaga bevosita ta‘sir ko‘rsatadigan respublikadagi jinoyat ko‘lamining oshishi;

3-muammo: bevosita turistlarga ijtimoiy xizmat ko‘rsatish infratuzilmalarni tashkil etish muammolari;

4-muammo: MDH doirasida o‘qituvchilar vositasidagi ta‘lim tizimi muammolari;

Yuqoridagi muammolarga quyidagi **yechimlardan** o‘rinli foydalanishni tavsiya etmoqchimiz.

1-muammoga yechim: bevosita O‘zbekistonda rezidentlarni ham, norezidentlarni ham qamrab olishda, ularning tashrifiga asosiy to‘siq bo‘ladigan omillaridan biri **atmosfera muammolari**. Birgina, Toshkent shahri misolida AQI (havo ifloslanishi) indeksida yuqori natijalarni qayd etgan. Aynan ushbu muammo O‘zbekiston Respublikasi Ekologiya, atrof-muhitni muhofaza qilish va iqlim o‘zgarishi vazirligi hamda uning tarkibiga kiruvchi turizm qo‘mitasining integratsiyasida bir necha kelishmovchiliklar borligidan dalolat beradi. Birinchi muammoga yechim sifatida shuni ta‘kidlamochimanki, havo ifloslanishidan xalos bo‘lish uchun jamoat transportidan foydalanish hamda daraxtzorlashtirish tadbirlarini rivojlantirish strategiyalarini qo‘llab-quvvatlash zarur.

2-muammoga yechim: hozirgi kunga kelib, O‘zbekistonda hamda MDH davlatlarida jinoyat ko‘lami kengayib bormoqda. Misol uchun, O‘zbekiston Respublikasi Oliy Sudining ochiqqlangan statistik ma‘lumotlariga qaraganda, 2022-yilda 58 ming sud majlisida 78 ming sudlanuvchilarning ishtiroki qayd etilgan. Bu raqamlar hozirgi kunga kelib turizm sohasiga salbiy ta‘sir ko‘rsatmoqda. Ya‘ni turistlarning mamlakatga nisbatan ishonchsizligi ortmoqda. Ushbu raqamlarni kamaytirish uchun mamlakat miqyosida adolatli qonunchilik tizimini o‘rnatish hamda huquqiy tartibga solish mexanizmini kengroq qo‘llash talab etiladi.

3-muammoga yechim: yuqorida ta’kidlab o’tganimizdek, O‘zbekistonda xalqaro aeroportlar soni yetarlicha ekanligi yutuqlarimizdan biri. Jumladan, Andijon, Buxoro, Qarshi, Navoiy, Namangan, Nukus, Samarqand, Termiz, Urganch, Farg‘ona shaharlarida xalqaro aeroportlar xizmati yo‘lga qo‘yilgan. Ammo, aeroportlarning xizmat ko‘rsatish tizimi xalqaro talablarga javob bermasligini ta’kidlab o‘tmoqchiman. Aeroportlarda xizmat ko‘rsatish uchun tariflarni shakllantirish qoidalari tasdiqlangan bo‘lsa-da, erkin bozor iqtisodiyoti kabi shakllantirilmayapti. Bu bevosita ichki monopoliyaga olib kelishi va bevosita rezident hamda norezident fuqarolar uchun qiyinchilik tug‘dirishi tabiiy. Ushbu muammoga ya’ni aeroportlarda xizmat ko‘rsatishni rivojlantirish uchun erkin bozor iqtisodiy siyosat tamoyillarining mexanizmlarini qo‘llab-quvvatlash uchun **Turizm qo‘mitasining** vakolatlarini oshirish maqsadga muvofiqdir. Zero, bir faoliyat uchun yagona vazirlik tomonidan ishlab chiqilgan tartib tamoyillar o‘z natijasini bermas ekan, vakolatlarni imkon qadar cheklash yoki davlatning boshqa organiga o‘tkazish maqsadga muvofiqdir.

4-muammoga yechim: dastavval, davlatimiz rahbari tomonidan ishlab chiqilgan loyihalar tufayli o‘qituvchilarga bir necha qulayliklar yaratilganligini ta’kidlash joiz. Ammo, nisbiy jihatdan olib qaraydigan bo‘lsak, boshqa kasb egalaridan ko‘p ishlab, kam daromadga ega bo‘layotganliklari hammamizga ma’lum. Umuman ta’lim tizimi islohotlarga muhtoj ekan, ushbu masala doimo dolzarb bo‘lib kelgan. MDH doirasida xalqaro tajriba jumladan, Yevropa strategiyalarini ta’lim tizimimizda qo‘llashimiz maqsadga muvofiqdir. Umid qilamizki, ushbu sa’y-harakatlar natijasiz qolmaydi. Xalqaro tajribaga qaraydigan bo‘lsak, o‘qituvchilarni qayta tayyorlash masalasi davlat taraqqiyotida asosiy rol o‘ynab kelgan. Yaponiya bosh vaziri Sindze Abedan Yaponiya taraqqiyotini, Yapon mo‘jizasining siri nima deb so‘rashganda u shunday javob qaytargan: “Biz o‘qituvchilarga Vazirning maoshini diplomatning daxlsizligini va imperatorning hurmatini berdik” – deb javob qaytargan.³

Albatta davlatimiz rahbari ham xalqaro tajribalarga asoslangan holda birinchi navbatda o‘qituvchi va yoshlarga e’tibor qaratmoqda va bu o‘z natijasini bermoqda.

---

³ Yangi O‘zbekiston kitobi

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, Mustaqil Davlatlar Hamdo‘stligi doirasida davlatimiz pozitsiyasi naqadar yuqori ekanligini bilishimiz mumkin. Jumladan, joriy 2023-yil 13-oktabrda MDH davlatlar sammiti bo‘lib o‘tdi. Bu sammitda asosan global geosiyosiy keskinlik va xavf-xatarlar haqida uzoq muzokaralar olib borildi. Davlatimiz rahbari so‘zining boshida avvalo, Qirg‘iziston Respublikasi Prezidenti Sadir Norbojayeovich Jeparovga MDH davlatlar sammitini tashkil etgani uchun samimiy va iliqlik minnatdorchiliklar bildirdi va O‘zbekiston va Qirg‘iziston o‘rtasidagi o‘zaro munosabatlari va iqtisodiy hamkorlik hamda aloqalari yanada jadal rivojlanayotganini ta’kidlab o‘tdilar. Shu o‘rinda davlatimiz rahbari MDH sammitidagi nutqida bir qancha takliflarni o‘rtaga tashladi. Shulardan eng asosiylari muqobil savdo va logistika, energetika, transport, ekologiya sohalari va eng asosiysi yoshlar siyosati sohasidagi hamkorlikni faollashtirish masalasi taklif etildi. Nega? Chunki, aynan yoshlar davlatimizning har tomonlama rivojlanishida eng muhim omillardan biridir. Mamlakatimizda yoshlarni qo‘llab-quvvatlash, yoshlar siyosatini davlat siyosati darajasiga olib chiqish natijasi o‘laroq MDH yoshlar poytaxti deb Toshkent shahrini e‘lon qilingan.

Prizidentimiz shu o‘rinda hamdo‘stlik doirasida iqtisodiy aloqalarni yanada rivojlantirish import va eksport tovarlarini yanada oshirish masalalarini ko‘rib chiqish kerakligini bayon etdilar. MDH davlatlarining iqtisodiy aloqalarini yanada rivojlantirish yo‘lidagi bir qancha muamolarni keltirib o‘tdilar va bu muamolarning yechimini bo‘yicha takliflarni berdilar.

Bu takliflar quydagilardan iborat:

Birinchidan, erkin savdo hududi tug‘risidagi shartnomaning tovarlarni olib quyishga doir qoidalarini qayta ko‘rib chiqish;

Ikkinchidan, import o‘rnini bosishga qaratilgan milliy dasturlarni o‘zaro uyg‘unlashtirish, ya’ni bunda eksport qiluvchi tovarlar xajmini oshirish va import qiluvchi tovarlarning o‘rnini bosuvchi milliy tovarlar dasturini yanada rivojlantirish ko‘zda tutilgan.

Uchunchidan, hamdo‘stlik doirasidagi davlat xaridlarini amalga oshirishda ortiqcha qonun qoidalaridan vos kechgan holda bilvosita emas balki bevosita amalga oshirish va davlat xaridlari orqali zamonaviy texnologiyalarni jalb qilish orqali sanoat korxonalarini yanada rivojlantirish ko‘zda tutiladi.

To‘rtinchidan, qo‘shma ulgurji taqsimlash va logistika markazlarini tashkil etishni qo‘llab-quvvatlash dasturini qabul qilish, ya’ni bunda MDH doirasida bir birini o‘rnini bosuvchi milliy tavorlar ishlab chiqarish va qo‘shma logistika bazaviy markazlarini shakillantirib to‘g‘ridan to‘g‘ri o‘z tovar va mahsulotlari bilan jahon bozorlariga kirib borish nazarda tutiladi.

Beshinchidan, elektron savdoni rivojlantirishni, jumladan, mavjud platformalarni kengaytirish yo‘li bilan rag‘batlantirish, ya’ni bunda elektron savdoni yanada rivojlantirish uchun barcha texnologik usullardan foydalanib savdo aloqalarni yanada tez fursatlarda amalga oshirish va raqamli iqtisodiyotga o‘tish orqali milliy standartlardan xalqaro standartlarga moslashish nazarda tutiladi.

Mustaqil Davlatlar Hamdo‘stligi tashkiloti taraqqiyoti yuqoridagi takliflarning amaliyotda qo‘llanishi hamda erkin ijtimoiy jamiyatga tatbiq etilishiga bevosita va bilvosita bog‘liq.

Foydalanilgan manba/adabiyotlar:

1. THE COMMONWEALTH OF INDEPENDENT STATES: DECAYED WITHIN A DECADE KEMAL BAŞLAR ARTICLE;
2. My.sud.uz rasmiy sayti;
3. <https://cisedu.com/>;
4. Commonwealth of independent states 1991-1998: Stagnation and survival Richard Sakwa, Mark weber Article
5. MT.UZ

Research Science and
Innovation House